

Autor: Anna Skubisz

Temat lekcji :

***Błogostawiona zapałka* — historia Hannah Szenes.**

1. INFORMACJE WSTĘPNE

Scenariusz jest przeznaczony do realizacji w szkole ponadpodstawowej. Możliwe jest wykorzystanie go na lekcji historii, na godzinie wychowawczej lub jako forma pracy z uczniami szczególnie zainteresowanymi historią podczas kółka historycznego. Ma charakter interdyscyplinarny, ponieważ łączy zagadnienia z zakresu historii i wiedzy o społeczeństwie – można go także wykorzystać jako element do zbudowania zadania projektowego. Zajęcia edukacyjne przeprowadzamy po wstępnym zwiedzaniu wystawy *Nieukończony życia* w Synagodze pod Białym Bocianem we Wrocławiu, ponieważ uczniowie powinni zapoznać się z jej treścią szczególnie w kwestii bohaterów i ich historii.

Uwagi: poszczególne elementy scenariusza można modyfikować celem dostosowania ich do odbiorców.

2. POZIOM EDUKACYJNY:

IV etap edukacyjny, szkoła ponadgimnazjalna i ponadpodstawowa klasa I, III liceum 3-letniego

III etap edukacyjny, szkoła ponadpodstawowa klasa IV liceum 4-letniego

3. CZAS TRWANIA LEKCJI: 45 minut lub 2 x 45 minut

4. ODNIESIENIE DO PODSTAWY PROGRAMOWEJ
ETAP KSZTAŁCENIA III

ZAKRES PODSTAWOWY:

CELE KSZTAŁCENIA: II. 1,2,3, III. 1,2,3

TREŚCI NAUCZANIA: LVII.2

Zakres rozszerzony:

CELE KSZTAŁCENIA: II. 1,2,3, III. 1,2,3

TREŚCI NAUCZANIA: LVII.1

Etap kształcenia IV

Zakres podstawowy:

CELE KSZTAŁCENIA: II, III.

TREŚCI NAUCZANIA: II.3), 4)

Zakres rozszerzony:

CELE KSZTAŁCENIA: II, III

TREŚCI NAUCZANIA: 15.1),3)

5. CELE OPERACYJNE LEKCJI

Uczeń:

- potrafi wykorzystywać do tworzenia narracji historycznej materiał źródłowy oraz muzyczny;
- wykorzystuje zdjęcie jako źródło informacji;
- potrafi stworzyć opowieść biograficzną bohatera historycznego;
- wykorzystuje nabytą wiedzę do tworzenia nowej informacji;
- analizuje teksty źródłowe i zdjęcia, wskazując związki przyczynowo-skutkowe;
- formułuje opinię dotyczącą materiału źródłowego, na podstawie którego buduje historię postaci;
- potrafi wyjaśnić motywy działania postaci i dokonać ich oceny.

6. METODY I FORMY PRACY:

- rozmowa nauczająca,
- dyskusja na forum klasy,
- praca w grupach pod kierunkiem nauczyciela i praca samodzielna nad tekstem źródłowym oraz materiałem video i materiałem muzycznym.

MATERIAŁY POMOCNICZE:

- Załącznik nr 1, wiersz pieśń *Błogosławiona zapałka* Hannah Szenes
- Załącznik nr 2, fot. Hannah Szenes <https://collections.ushmm.org/search/catalog/pa051010> (dostęp 20.05.2020)
- Załącznik nr 3, artykuł *Hannah Szenes – izraelska cichociemna*
- <http://nowa.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/27493?t=Hannah-Szenes-izraelska-cichociemna> (dostęp 20.05.2020)
- Załącznik nr 4, fot. Szkoła Rolnicza dla Dziewcząt – Nahalal 1941, <https://jwa.org/encyclopedia/article/szenes-hannah> (dostęp 20.05.2020)
- Załącznik nr 5, fot. Hannah z bratem w Palestynie, <https://collections.ushmm.org/search/catalog/pa6016> (dostęp 20.05.2020)
- Załącznik nr 6, wiersz H. Szenes *Jeden – dwa – trzy*
- Załącznik nr 7, piosenka *Eli, Eli:*
- I wersja – wykonanie HaZamir Chamber Choir
- <https://www.youtube.com/watch?v=LbLicNwu0Ns>
- II wersja – wykonanie Sophie Milman
- <https://www.youtube.com/watch?v=NctgKCHDR7g>

7. STRUKTURA LEKCJI

CZĘŚĆ I

Po wstępnym zwiedzaniu wystawy *Nieukończony życia*.

→ **Część organizacyjna lekcji (5 minut)**

Przedstawienie założeń merytorycznych zajęć – przygotowanie materiałów źródłowych.

→ **Wprowadzenie (10 minut)**

Nauczyciel na wstępie prosi uczniów o informacje dotyczące bohaterów wystawy. Pyta o to, czy ktoś szczególnie zapadł młodzieży w pamięć, być może ze względu na jego życiorys, osiągnięcia, wiek, doświadczenie czy twórczość.

Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z fragmentem twórczości osoby, której będą dotyczyły zajęcia – jest to bezpośrednie nawiązanie do tematu.

Na ekranie wyświetla także zdjęcie bohaterki.

→ załącznik nr 1

wiersz/pieśń *Błogosławiona zapalčka* Hannah Szenes

→ załącznik nr 2

zdjęcie Hannah Szenes siedzącej w ogrodzie domu w Budapeszcie

Nauczyciel prosi uczniów, aby wiersz i zdjęcie traktowali jako element determinujący lekcję i wyjaśnienia, że celem zajęć będzie odtworzenie życiorysu Hannah Szenes – poetki i bojowniczką, córki wybitnego dziennikarza i pisarza Béli Szenesa – autorki wiersza *Błogosławiona zapalčka*, która pozostaje w Izraelu symbolem niezłomności i odwagi. Nauczyciel wyjaśnia, że Hannah napisała pieśń o błogosławionej zapalčke (hebr. „Ashrei HaGafrur”) prawdopodobnie w maju 1944 roku w słoweńskiej Serdicy po zrzuconiu jej na teren Jugosławii. Dlaczego tam się znalazła poetka, zostanie wyjaśnione podczas zajęć.

CZĘŚĆ II (40 minut)

→ Praca w grupach:

Uczniowie zostają podzieleni na cztery grupy – otrzymują materiały źródłowe oraz arkusze papieru (później przeniesiemy je na dużą tablicę bądź nakleimy na ścianę) – ich zadaniem jest prześledzić losy Hannah Szenes i przedstawić je kolegom.

Ponieważ materiałów dotyczących życia Hannah Szenes jest niewiele – podczas lekcji będziemy korzystać głównie z opracowania Piotra Korczyńskiego – historyka, redaktora kwartalnika „Polska Zbrojna. Historia”, a także zdjęć.

→ Załącznik nr 3

artykuł *Hannah Szenes – izraelska cichociemna*²¹

Grupa 1. Dzieciństwo i czasy szkolne

Uczniowie przedstawiają dzieciństwo Hannah i jej czasy szkolne, rodzinę, edukację gimnazjalną oraz zwracają uwagę na wykluczenie, jakiego doświadczała z racji żydowskiego pochodzenia, przedstawiają jej postawę w tamtym okresie, aktywność szkolną i początki twórczości.

Grupa 2. Początki działalności politycznej i emigracja do Palestyny

Uczniowie:

- przedstawiają początki działalności politycznej Hannah i jej zaangażowanie w ruch syjonistyczny oraz przynależność do węgierskiej Organizacji Syjonistycznej studentów *Maccabea*;
- wskazują na rok 1939, kiedy to Hannah podejmuje decyzję o emigracji do Mandatu Palestyny, aby studiować w Szkole Rolniczej Dziewcząt w Nahalal, a następnie dołącza do kibucu w Cezarei;
- wspólnie zastanawiają się, jaka mogła być motywacja młodej, utalentowanej literacko 18-letniej dziewczyny, która postanawia opuścić kraj swojego dzieciństwa oraz rodzinę i przenieść się na teren Mandatu Palestyny.

²¹ <http://nowa.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/27493?t=Hannah-Szenes-izraelska-cichociemna>

→ załącznik nr 4

Szkoła Rolnicza dla Dziewcząt – Nahalal 1941 <https://jwa.org/encyclopedia/article/szenes-hannah>

Grupa 3. Wojna

Uczniowie:

- rekonstruuja zaangażowanie Hannah w działalność paramilitarną i jej członkostwo w organizacji HAGANA;
- wspólnie zastanawiają nad motywacją, która spowodowała zaciągnięcie się Hannah do armii brytyjskiej, a dokładnie do WAAF (Women's Auxiliary Air Force) i szkolenie spadochroniarskie w ramach SOE (Special Operations Executive);
- przedstawiają wątek jugosłowiański (prawdopodobnie wtedy powstał tekst *Błogosławionej zapalniczki*) oraz przedostanie się w czerwcu 1944 roku na teren okupowanych Węgier i determinację Hannah, aby realizować zadanie;
- rekonstruuja moment aresztowania Hannah i oskarżenie jej 28 października 1944 roku o zdradę stanu, a także proces wytoczony przed sądem wojskowym i wszelkie okoliczności, które temu towarzyszyły;
- przedstawiają okoliczności śmierci 23-letniej Hannah Szenes 7 listopada 1944 roku.

→ załącznik nr 5

Hannah z bratem w Palestynie <https://collections.ushmm.org/search/catalog/pa6016>

Grupa 4. Twórczość literacka

Uczniowie:

- przedstawiają genezę powstania wiersza/pieśni *Błogosławiona zapalka*, a także ostatniego utworu napisanego przed egzekucją *Jeden – dwa – trzy* (załącznik nr 6);
- wykorzystując nagrania na YOU TUBIE, przedstawiają obecność twórczości Hannah w tradycji kulturowej, a szczególnie jeden z jej wierszy Halikha LeKesariya (*Spacer/Droga do Cezarei*), znany jako *Eli, Eli (Boże mój, Boże mój)*, do którego melodię skomponował David Zahavi.

75

→ załącznik nr 7

pierwsza wersja – wykonanie HaZamir Chamber Choir

<https://www.youtube.com/watch?v=LbLicNwu0Ns>

druga wersja – wykonanie Sophie Milman

<https://www.youtube.com/watch?v=NctgKCHDR7g>

CZĘŚĆ III (20 minut)

→ Dyskusja na forum klasy i podsumowanie zajęć:

1. Jak ocenić postawę Hannah? — czy taka ocena jest możliwa?
2. Czy jak sama napisała w ostatnim wierszu — PRZEGRAŁA?
3. Czy Hannah się bała? Była młodą dziewczyną — poetką, osobą niezwykle wrażliwą? Była też żołnierzem spadochroniarką.
4. Czy potrafimy stwierdzić, jak zachowalibyśmy się w tak ekstremalnej sytuacji?
5. Czy człowiek jest w stanie poświęcić własne życie dla innych ludzi, nawet tych nam najbliższych?
6. Czy jak sugeruje Piotr Korczyński — Hannah to „izraelska cichociemna”?

PROPONOWANE ZADANIE DOMOWE

W grupach 2–3 osobowych bądź samodzielnie narysujcie komiks przedstawiający fragment biografii Hannah.

MATERIAŁY POMOCNICZE:

→ załącznik nr 1

BŁOGOSŁAWIONA ZAPAŁKA (hebr. „Ashrei HaGafrur”), maj 1944 roku w słoweńskiej Serdicy

Błogosławiona zapalaka, która się spala, by rozpalić płomień.

Błogosławiony płomień, który płonie w najskrytszych zakamarkach serca.

Błogosławione serce, które ma siłę przestać bić, gdy chodzi o godność.

Błogosławiona zapalaka, która się spala, by rozpalić płomień.

→ załącznik nr 2

Zdjęcie Hannah Szenes siedzącej w ogrodzie domu w Budapeszcie

Hannah w Budapeszcie <https://collections.ushmm.org/search/catalog/pa051010>

→ załącznik nr 3

Artykuł *Hannah Szenes – izraelska cichociemna*²²

Każdy z nas od czasu do czasu zadaje sobie niepokojące pytania: jak zachowalibyśmy się w ekstremalnej sytuacji? Czy strach nie złamałby naszej woli od razu? Czy bylibyśmy w stanie poświęcić własne życie dla innych ludzi, nawet tych nam najbliższych? Hannah Szenes zapłaciła najwyższą cenę, by w jej przypadku wszystkie odpowiedzi na te pytania były pozytywne.

W izraelskich szkołach każde dziecko uczy się wiersza *Błogosławiona zapalka*, który ponad siedemdziesiąt lat temu napisała młoda żydowska poetka:

*Błogosławiona zapalka,
która splonęła, wzniecając ogień.
Błogosławiony ogień, który płonie
w sekretnej sile serca.
Błogosławione serce, które ma moc,
by je honor zatrzymał.
Błogosławiona zapalka,
która splonęła, wzniecając ogień.*

Słowa te wyszły spod pióra Hannah Szenes, która urodziła się 17 lipca 1921 roku w bogatej i zasymilowanej rodzinie budapeszteńskich Żydów. Jej ojcem był znany dziennikarz i pisarz Béla Szenes, który zmarł, kiedy Hannah miała osiem lat. Po śmierci ojca dziewczynka mieszkała z matką Katalin i bratem György w Budapeszcie. Była dzieckiem wyjątkowo zdolnym i nad wiek dojrzałym. Kiedy dostała się do elitarnego gimnazjum, jako żydowskie dziecko była zobowiązana płacić trzy razy większe czesne niż „rodowici” Węgrzy. Jednak ze względu na jej wybitne wyniki w nauce czesne zmniejszono do dwukrotnej kwoty. Kiedy miała 16 lat, szkoła wysunęła jej kandydaturę na prezesa ekskluzywnego towarzystwa literackiego. Na pierwszym posiedzeniu szacownego grona dano jej do zrozumienia, że jako Żydówka nie może piastować tak zaszczytnego stanowiska. Ze stoickim spokojem przyjęła rozpoznanie nowych wyborów, a kiedy jej koleżanka zaprotestowała przeciw tej dyskryminacji, odpowiedziała jej słowami, które

22 <http://nowa.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/27493?t=Hannah-Szenes-izraelska-cichociemna>;
Piotr Korczyński, *Hannah Szenes – izraelska cichociemna*, w: „Polska Zbrojna. Historia” z 10.02.2019,

zanotowała w swym dzienniku: „Przyjmij wybór spokojnie i nawet przez chwilę nie obawiaj się, że to cokolwiek między nami zmieni. Jak ty się nie zgodzisz, to wybiorą kogo innego. Tu nie chodzi o to, czy Hannah Szenes czy Maria X ma więcej zdolności, tylko o to, czy jest Żydówką, czy Aryjką”. Później konsekwentnie odrzucała wszystkie apele o włączenie się w prace towarzystwa. Nie przyjęła również oferty przyjęcia na uniwersytet bez egzaminów, kiedy ukończyła gimnazjum z wyróżnieniem. Był to jej protest wobec faktu, że na węgierskie uczelnie przyjmowano jedynie najzdolniejszych żydowskich uczniów, a zamykano dla tych, którzy nie mogli poszczycić się tak wybitnymi wynikami. Już te szkolne perypetie pokazują, jakim charakterem obdarzona była ta dziewczyna marząca o literackiej karierze i pisząca – już jako nastolatka – nad wyraz dojrzałe wiersze.

SYJONISTKA W SOE

U Hannah stanowczość szła w parze z równie wielkim uporem, co czasami prowadziło do niełatwych sytuacji w domu... Pewnego dnia zbuntowana dziewczyna oświadczyła matce, że rzuca uniwersytet, bo została syjonistką i wyjeżdża do Palestyny. Matka próbowała ją przekonywać, że z jej zdolnościami to marnotrawstwo, ale na próżno. Jej córka w 1939 roku wyjechała do Palestyny i zapisała się do szkoły rolniczej, którą ukończyła z pierwszą lokatą dwa lata później. Nauczyła się też hebrajskiego w mowie i piśmie i rozpoczęła pracę w jednym z kibuców w Cezarei. Celowo wybrała taki kibuc, w którym nie było emigrantów z Węgier, by nikt nie kojarzył jej jako „córci Béli Szenesa”. Jednak po pierwszym entuzjazmie, monotonne życie i praca w kibucu zaczęły Hannah nużyć, tym bardziej że z Europy ogarniętej wojną dochodziły coraz bardziej niepokojące wieści. W swym dzienniku, który prowadziła od chwili nauczania się pisania aż do śmierci, przyznała matce rację: „Wstydzę się tego ciągłego narzekania, ale jednocześnie nie mogę się pozbyć wrażenia, że straciłam tyle cennego czasu, który powinnam była wykorzystać na studia i pracę nad sobą”. Zaczęły ją gnębić wyrzuty sumienia, że pozostawiła matkę i brata w kraju sprzymierzonym i sympatyzującym z Hitlerem.

W styczniu 1943 roku Hannah zapisała w dzienniku, że zdecydowała się za wszelką cenę wrócić do Budapesztu po matkę i zabrać ją do Palestyny. W niedługim czasie nadarzyła się okazja. Któregoś dnia odwiedził ją młody człowiek należący do Hagany – podziemnej armii żydowskiej pełniącej ówczesnie rolę samoobrony przed atakami ludności arabskiej. Hannah dowiedziała się od niego, że Hagana od

wielu miesięcy negocjuje z Brytyjczykami utworzenie żydowskiej grupy spadochronowej, podobnej do polskich cichociemnych, która miałaby wesprzeć ruch oporu w południowo-wschodniej Europie i ratować Żydów. Brytyjczycy nie okazywali większego zainteresowania ratowaniem Żydów i rozmowy przeciągali w nieskończoność. Kiedy jednak w czasie nalotów na rumuńskie rafinerie w Ploeshti, zestrzelono kilkaset alianckich maszyn, zmienili zdanie, uznając, że potrzebują dokładniejszych informacji o tamtejszej niemieckiej obronie przeciwlotniczej – nawet za cenę wyszkolenia kilkuset potencjalnie niebezpiecznych dla brytyjskiego panowania w Palestynie żydowskich komandosów. Ochotnicy w zamian za szkolenie, wyposażenie i przerzut do Europy mieli tam działać jako agenci Special Operations Executive (SOE). W pierwszej kolejności zobowiązani byli do udzielania wsparcia i szkolenia miejscowych partyzantów oraz odnajdywania i chronienia zestrzelonych alianckich lotników. Dopiero w „wolnych chwilach” mogli zajmować się ratowaniem swoich współziomków.

Hannah wyprosiła u swego gościa z Hagany, by ją zarekomendował do grupy spadochronowej. Udało się – w czerwcu 1943 roku stała się członkiem oddziału liczącego 240 ochotników. W większość byli to mężczyźni, ale prócz Hannah w spadochronowym ośrodku szkoleniowym znalazło się też kilka kobiet. W grudniu ochotnicy rozpoczęli szkolenie, tak dobrze znane polskim cichociemnym: najpierw ogólnowojskowe, walka wręcz i strzelanie, następnie spadochronowe, a na końcu wywiadowcze i dywersyjne w Kairze. Na dzień przed wyjazdem do Kairu dowiedziała się, że jej brat po długiej tułaczce przez Francję i Hiszpanię, dotarł do Hajfy. Zdążyła się z nim jeszcze spotkać i pożegnać, choć nie mogła wyjawiać, gdzie i w jakim celu wyjeżdża.

BAŁKAŃSKI KOCIOŁ

Po zakończeniu szkolenia oddział żydowskich cichociemnych został podzielony na grupy, a Hannah znalazła się w tej, która miała być desantowana na terenie Węgier. Wydawało się, że jej marzenie się spełniło i już niedługo zobaczy się z matką. Niestety, nie miało się to ziścić tak szybko. Na wieść, że Węgrzy są coraz bardziej zagrożeni sowiecką inwazją, rozluźnili swój sojusz z Niemcami. Hitler zareagował na to groźbą zajęcia Węgier. Dlatego dowództwo brytyjskie opóźniło operację, a następnie zdecydowało, by grupę Hannah wysłać do Jugosławii. Nie mogło być żadnych dyskusji i komandosi w marcu 1944 roku znaleźli się na Bałkanach, wśród partyzantów marszałka Tito. Przez wiele dni brali udział w ich

operacjach, nieustannie walcząc, a częściej uciekając przed przeważającymi siłami Niemców. Hannah bez przerwy domagała się od partyzantów, by pomogli jej przekroczyć węgierską granicę, nawet wbrew Brytyjczykom i jej bardziej ostrożnym towarzyszom broni. Dwóch kolegów, Yoel Palgi i Reuven Dafne, którzy razem z nią przechodzili szkolenie w Kairze i służyli w Jugosławii, zapamiętało ją jako niecierpliwą, klótniwą i irytującą kobietę. Palgi po latach stwierdził: „Była naszym czołowym buntownikiem... i nie zawsze miała rację”. W jugosłowiańskich górach te cechy jeszcze bardziej się zaostrzyły: „Jej oczy stały się zimne i ostre, jej tok rozumowania ostry jak brzytwa. I nie ufała już nikomu, kogo wcześniej nie znała” – wspominał Palgi. W końcu jugosłowiańscy partyzanci ulegli i zgodzili się podprowadzić zdeteminowaną dziewczynę do granicy, a nawet eskortować na terenie Węgier.

Prócz Hannah, granicę zdecydowało się przekroczyć jeszcze czterech żydowskich komandosów, wśród których znaleźli się Palgi i Dafne. Kiedy jednak dotarli do granicy 9 czerwca 1944 roku, okazało się, że nie będzie żadnej eskorty i nie mogą już liczyć na pomoc partyzantów. W tej sytuacji komandosi nie chcieli ryzykować zerwania z sojusznikami, a co za tym idzie i z brytyjskim wywiadem i zaczęli namawiać Hannah, by zrezygnowała. Ta nie chciała ich słuchać i została na miejscu. Zanim się rozstali, wręczyła Dafnemu kartkę papieru z rękopisem *Błogosławionej zapalniczki* i poprosiła: „Gdybym nie wróciła, oddaj to naszym”. W przygranicznej wiosce spotkała dwóch młodych węgierskich Żydów i Francuza – uciekinierów z węgierskiego obozu i jakimś cudem przekonała ich, by razem z nią wrócili na Węgry. Bez problemów udało im się przejść granicę i po węgierskiej stronie dwaj młodzi Żydzi poszli do wsi, aby przekupić urzędników i załatwić przepustki na dalszą drogę. Hannah z radiostacją i Francuz czekali na nich w pobliskim zagajniku. Kiedy emisariusze wracali po załatwieniu sprawy, na skraju wsi natknęli się na żandarmów. Jednemu z nich puścili nerwy i zastrzelił się z pistoletu. W jego kieszeni żandarmi znaleźli słuchawki od radiostacji Hannah, a miejscowi chłopcy wskazali im jej kryjówkę w zagajniku.

BŁOGOSŁAWIONA ZAPALKA

Schwytaną Hannah poddano torturom, domagając się ujawnienia kodów radiowych. Nie zdradziła ich, choć ją wieszali za ręce, bili i grozili śmiercią. Kiedy przewozili ją do Budapesztu na dalsze badania, próbowała popełnić samobójstwo, wyskakując z pociągu, ale strażnik zorientował się w jej zamiarach i kopniakiem posadził ją z powrotem na ławce. W Budapeszcie trafiła do więzienia

w dowództwie węgierskiej żandarmerii wojskowej. Czekala już tam matka, aresztowana tego dnia rano przez policję kryminalną. Kobieta była w szoku, gdyż była święcie przekonana, że córka jest bezpieczna w Palestynie. Po kilku godzinach przyprowadzono do pokoju Hannah, z podbitymi oczami, posiniaczoną, z wrywanymi paznokciami i wybitymi przednimi zębami. Prerażona Katalin Szenes objęła swą skatowaną córkę, która prosiła ją o wybaczenie. Śledczy kazał matce nakłonić córkę do zeznawania i zostawił je same. Hannah zapewniła matkę, że nie wróciła tylko z jej powodu. Pocieszyła ją, że spotkała brata całego i zdrowego w Palestynie. Objęły się ponownie, gdy wpadł do pokoju żandarm, który je rozdzielił i kazał matce wracać do domu.

Wieczorem Hannah przekazano gestapo, gdzie była dalej torturowana; grożono jej także, że aresztują i będą torturować jej matkę, jeśli nie zacznie mówić. Nie dała się złamać, nawet wtedy, kiedy gestapowcy rzeczywiście aresztowali jej matkę i osadzili w więzieniu razem z innymi żydowskimi więźniami. Mimo wszystko Hannah wierzyła, że zdoła ocalić siebie i matkę. Jej nadzieję umacniały wieści, które przenikały więzienne mury. Południowe Węgry zajęła już Armia Czerwona, a rząd węgierski wszelkimi sposobami starał się uwolnić z sojuszu z III Rzeszą. Wstrzymano nawet deportację Żydów węgierskich do Auschwitz. Niestety, jesień 1944 roku przekreśliła te nadzieje. Najpierw we wrześniu Niemcy odzyskali kontrolę nad więzieniem, w którym przetrzymywano Hannah, a 15 października rząd węgierski został obalony przez strzałokrzyżowców – rodzimych faszystów. Do Budapesztu natychmiast wrócił Adolf Eichmann i wznowił transporty śmierci węgierskich Żydów do Auschwitz.

Dla Hannah i jej matki przygotowano jednak inny scenariusz. Matkę niespodziewanie zwolniono do domu, a jej córka została 28 października 1944 roku oskarżona o zdradę stanu i wytoczono jej proces przed sądem wojskowym. Katalin Szenes po wyjściu z więzienia wynajęła znanego budapeszteńskiego prawnika i udało jej się raz zobaczyć z córką. Pocieszała ją, że w Budapeszcie słychać już wystrzały sowieckiej artylerii. Echo rosyjskich katusz musiało też wpływać na sędziów, gdyż rozprawa Hannah była dwa razy odraczana. Kiedy jednak 7 listopada, po kolejnym trzydniowym odroczeniu, matka odnalazła prokuratora, który już szykował się do ucieczki przed Armią Czerwoną, udało się jej wydusić z niego tragiczną prawdę: w tym dniu Hannah uznano winną zdrady Węgier, skazano na śmierć, a wyrok natychmiast wykonano. Wieczorem zrozpaczonej matce oddano rzeczy rozstrzelanej córki. W kieszeni jej płaszcza Katalin Szenes odnalazła skrawek papieru z ostatnim wierszem Hannah:

JEDEN — DWA — TRZY

Jeden – dwa – trzy...

Cztery metry długości

Dwa kroki wszereż, a reszta jest ciemnością...

Życie wisi nade mną jak znak zapytania.

Jeden – dwa – trzy...

Może jeszcze tydzień,

A może miesiąc tu zostaną

Ale czuję, że śmierć jest o krok.

W przyszłym lipcu,

Mogłam mieć 23 lata;

Postawiłam na to, co najważniejsze,

Rzuciłam kości. Przegrałam.

Hannah Szenes w ostatnim zdaniu myliła się – nie przegrała. Spłonęła, wzniecając ogień.

→ załącznik nr 4

Szkoła Rolnicza dla Dziewcząt – Nahalal 1941, <https://jwa.org/encyclopedia/article/szenes-hannah>

→ załącznik nr 5

Hannah z bratem w Palestynie, <https://collections.ushmm.org/search/catalog/pa6016>

→ Załącznik nr 6

RAZ, DWA, TRZY..., Budapeszt, listopad 1944

Raz, dwa, trzy...

Osiem stóp na długość,

Dwa kroki w poprzek, reszta to ciemność.

Życie wisi nade mną jak znak zapytania.

*Raz, dwa, trzy...
Może za tydzień,
Może za miesiąc
Jeszcze tutaj będę,
Ale czuję, że śmierć jest blisko.
W przyszłym roku w lipcu
miałabym dwadzieścia trzy lata.
Zagrałam o najwyższą stawkę.
Kości zostały rzucone, przegrałam.*

→ załącznik nr 7

Piosenka Eli, Eli

pierwsza wersja – wykonanie HaZamir Chamber Choir

<https://www.youtube.com/watch?v=LbLicNwu0Ns>

druga wersja – wykonanie Sophie Milman

<https://www.youtube.com/watch?v=NctgKCHDR7g>

Spacer do Cezarei, znany także jako pieśń pod hebrajskim tytułem Eli, El, 1942.

ELI, ELI

Shelo yigamer le'olam:

Hachol vehayam

Rishrush shel hamayim

Berak hashamayim

Tefilat ha'adam.

Tłumaczenie:

Boże mój, mój Boże

Niech nigdy nie ustanie:

Piasek i morze

Szum wód

Błyskawica z nieba.

BIBLIOGRAFIA:

J. McCain, M. Salter, *Why Courage Matters. The Way to a Braver Life*, Nowy Jork 2004.

L. Goldenberg, In *Kindling Flame: The Story of Hannah Senesh, 1921–1944*, Nowy Jork 1985.